

Biuletyn

Koła Miłośników

Dziejów Grudziądza

Rok IV: 2006

Data odczytu: 22.3.2006

Numer 11 (85)

Data wydania: 22.3.2006

Edward Wiśniewski

Historia Strzemięcina

Osada powstała we wczesnym średniowieczu i nosiła pierwotną nazwę słowiańską – Strzemocin.

Gdy Krzyżacy przybyli tu w XIII wieku, zmienili nazwę na Stremotschin, a później wg dokumentu z 1372 r. na Stremenitz. W następnych latach używano nazwy Preibut, Prybut, Preybut, a to ze względu na trudność w wymawianiu słowiańskiej nazwy. Za panowania starostów polskich, osada ta przyjęła nazwę polską – Strzemięcina.

Z historii wiadomo, że w XIII w. był tam folwark i wieś, umiejscowione na prawym brzegu Wisły, oddalony od miasta o 1/3 milę na południe i należała do powiatu grudziądzkiego, ale była własnością miasta. Granicą posiadłości między folwarkiem i miastem była tzw. „Droga złodziejska” – prowadząca z lasu miejskiego do Wisły. Gdy w 1599 r. dozór kościelny kościoła św. Ducha w Grudziądzu rościł sobie pretensję do własności Strzemięcina, powołując się na przywilej z 1370 r. – Rada Miejska przedstawiła rejestry czynszowe z 1410 r., wg których mieszkający tam rządcą płacił oprócz zwykłych zobowiązań miastu 2 grzywny rocznie na św. Marcina. Oprócz rządcy mieszkało tu kilkunastu czynszowników jak: Culmsee, P. Gorsuch, Klinkenman i inni, którzy płacili również czynsz wg posiadanego majątku. W 1506 r. Sołtys Walenty, znana postać tej miejscowości płacił 1 ½ grzywny, a włościan, posiadających parcele też było płatnikami. Pod koniec XVI w., sąd ostatecznej instancji przyznał rację miastu, a Król Polski Zygmunt III odnowił przywilej z 1370 r. – potwierdzając stare prawa miejskie. W późniejszych latach folwark przejęło miasto, utrzymując rządcę, kilku ratajów i pasterza. W 1632 r. wydzierżawiono posiadłość Goldschmidtowi na 6 lat, za co ten płacił czynsz w wysokości 600 florenów. Dzierżawca był zobowiązany zbudować dom i stodołę. Drewno i cegłę dawało miasto.

Zachowany był trójpolowy system uprawy. Hodowano tu również owce, około 50 – 100 sztuk bydła, a pastwisko było w lesie miejskim.

Po II wojnie szwedzkiej, w 1662 r., folwark wydzierżawiło miasto burmistrzowi J. Koneibe na 12 lat. Dwa pierwsze lata były jednak wolne od czynszu., ze względu na zniszczenia wojenne. W 1705 r. dzierżawę przejął dzierżawca P. Borcke, za 550 florenów rocznie, na 15 lat. Po pierwszym rozbiórze Polski, w 1782 r., dobra Strzemięcińskie zostały wydzierżawione za 218 talarów dyrektorowi poczty, L. Wagnerowi w wieczystą dzierżawę. Dzierżawca założył na stokach wzgórza winnice. W 1792 r. winnica ta posiadała już 8244 krzewów. Jednakże wino z tej winnicy miało kwaśny smak i nie zyskało aprobaty władz jak i społeczeństwa. W 1796 r. dobra Strzemięcińskie nabył komisarz Meissner, a w 1804 r. przejął je radca ziemski von Beguignalle. W 1834 r. odkupiło je miasto za 3000 talarów.

Wg lustracji z 1868 r. było w folwarku 11 budynków, w tym 4 mieszkalne z 51 mieszkańcami, natomiast we wsi było 19 budynków z 180 osobami.

W tym okresie na południowo-wschodnim obszarze wsi istniała zwirownia, dostarczająca materiał do budowy. na drodze z lasu do folwarku, w dolnej jego części znajdował się

cmentarz katolicki o pow. 2100 m, zlikwidowany w 1914 r. Na skrzyżowaniu tej drogi z traktem chełmińskim (obecnie stacja paliw) była stacja leśnego.

W 1872 r. Strzemięcina przyłączono do obszaru miejskiego. Na przełomie XIX i XX w. (1899-1909), przed folwarkiem pobudowano zbiorniki wody – tzw. wyrównawcze, należący do Miejskich Wodociągów. Zbiorniki te istnieją do dnia dzisiejszego.

Okolo 1900 r. właściciel Böslers pobudował na skarpie nad Wisłą, od strony zachodniej restaurację w stylu szwajcarskim. Powstały też liczne aleje spacerowe i obiekty sportowo-rekreacyjne. Latem kursował tu statek rzeczny od Placu Promowego przy ujściu Trynki do Wisły do Strzemięcina. Wzgórze nazywano Böslershöhe. Niestety wody Wisły w czasie wysokiego jej stanu w latach 1925 i 1927 zaczęły podmywać skarpę, co naruszyły jej brzegi i groziło obsunięciem. Mimo tego zagrożenia, w 1930 r. wydzierżawiono obiekt wdowie po burmistrzu Radzyna – Kirstein. W 1931 r. nastąpiła dalsza degradacja stoku, tak, że w 1938 r. restaurację rozebrano. Dzierżawcą w tym czasie był Schimmelfennig. Po II wojnie światowej, w 1945 r. folwark przeszedł pod administrację PGR i istniał do 1974 r. W tym też roku został rozebrany (obecnie teren „Biedronki”). W latach 1975 do 1984 zbudowano tu nowe osiedle Strzemięcina z całą infrastrukturą handlowo-usługową, szkolnictwem, terenami sportowo-rekreacyjnymi (osada „Grud”). Przy wjeździe do Grudziądza mostem przez Wisłę, na wzniesieniu widoczne są wieżowce, powstały nowe ulice z budynkami mieszkalnymi, a na stokach po stronie wschodniej powstała kolonia domków jednorodzinnych. Poważnym mankamentem była nadmierna eksploatacja łąk, dokonywana przez cegielnię „Kalinka” Przyniła się ona do deformacji terenu w północnej części osiedla, co jest widoczne do dnia dzisiejszego.

Legenda do mapki osiedla:

1. „Sarniak” – Rehestelle, posiadłość leśnictwa – nie istnieje.
2. Cmentarz katolicki – nie istnieje.
3. Ul. Jackowskiego – dawniej zwana „złodziejską”.
4. Zbiorniki wyrównawcze wody, własność wodociągów miejskich.
5. Folwark, zlikwidowany w 1974 r.
6. Restauracja typu szwajcarskiego , nie istnieje.
7. Wyrobisko gliny eksploatowane przez cegielnię „Kalinka”
8. Nowo zbudowany kościół katolicki pw. św. Maksymiliana Kolbe.
9. Tereny sportowe Osady „GRUD”.
10. Żwirownia – nie istnieje.
11. Stoki wzgórza tzw. „Winnica”, obecnie osiedle domków jednorodzinnych
12. Trakt drogowy do Torunia – obecnie ul. Chełmińska.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.